

Metodika pro práci

s dětmi s SVP

v předškolním
vzdělávání

kolektiv autorů projektu
WELCOME

Praha 2019

WEL-COME

Spolufinancováno z programu Evropské unie Erasmus+

WEL-COME

© 2019

hlavní editor: PhDr. Lenka Felcmanová, Ph.D.

kolektiv autorů projektu WELCOME: Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Výzkumný ústav dětské psychologie a patopsychologie v Bratislavě, Institut za psihichno zdrave i razvitie v Sofii.

© 2019

Tato publikace vznikla v rámci projektu „WELCOME“ (2016-1-CZ01-KA201-024036).
Tento projekt byl realizován za finanční podpory Evropské unie.

Za obsah publikace (sdělení) odpovídá výlučně autorský tým.

Publikace (sdělení) nereprezentuje názory Evropské komise a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou jejích obsahem.

Vydalo

Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o.

Radlická 2487/99, 150 00 Praha 5

tel.: 284 028 940, e-mail: raabe@raabe.cz, www.raabe.cz, dobraskola.raabe.cz
v roce 2019, 1.vydání.

Grafický návrh, sazba a zlom: Magnus I s.r.o.

Tisk: Magnus II s.r.o.

ISBN 978-80-7496-399-5

KOORDINÁTOR PROJEKTU

RAABE

Společně pro kvalitní
vzdělávání

PROJEKTOVÍ PARTNEŘI

Metodika
pro práci s dětmi s SVP
v předškolním vzdělávání

WEL-COME

RAABE

*Společně pro kvalitní
vzdělávání*

Metodika pro práci s dětmi s SVP v předškolním vzdělávání

Kolektiv autorů projektu WELCOME:

Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze,
Výzkumný ústav detskej psychológie
a patopsychológie v Bratislavě,
Institút za psihichno zdrave i razvitie v Sofii.

WEL-COME

RAABE

*Společně pro kvalitní
vzdělávání*

Hlavní editor: PhDr. Lenka Felcmanová, Ph.D.

Autoři: Kolektiv autorů projektu WELCOME:

Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze:
PhDr. Lenka Felcmanová, Ph.D.
PhDr. Tereza Krčmářová, Ph.D.
PhDr. Jana Kropáčková, Ph.D.
PhDr. Barbora Loudová Stralczynská, Ph.D.
PhDr. Mgr. Pavlína Šumníková, Ph.D.
PaedDr. Jaroslava Zemková, Ph.D.

Výskumný ústav detskej psychológie
a patopsychológie v Bratislavě:
Mgr. Ľubica Kóvérová
Mgr. Zuzana Vojtová

Institut za psihichno zdrave i razvitie v Sofii
(Institute of Mental Health and Development):
Ventsislav Angelov
Tsvetelina Aleksandrova
Martin V. Kolev
Prof. Vanya Matanova, PhD, DSc
Nadezhda Markova

Odborný recenzent: Mgr. Milan Podpera, Ph.D.,
Fakulta pedagogická Západočeské univerzity
v Plzni

Koordinátor projektu: Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o.:
Mgr. Jana Šámalová

Jazyková a redakční příprava: Mgr. Alexandra Petříková Karpenková
Sazba a grafický návrh obálky: Magnus I, s.r.o.

ISBN 978-80-7496-399-5

Praha 2019

Obsah

O projektu WELCOME	11
Předmluva	13
I. ÚVOD DO INKLUZIVNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ V MŠ	15
1. Inkluzivní vzdělávání	15
1.1 Inkluzivní předškolní vzdělávání v mezinárodním kontextu	16
1.2 Podpora proinkluzivního klimatu v mateřské škole	19
1.2.1 Nespecifická forma modelování inkluze	20
1.2.2 Specifická forma modelování inkluze	21
1.3 Proinkluzivní opatření v mateřské škole	22
1.4 Inkluze v mateřské škole – komunikace s rodiči	24
1.4.1 Budování partnerských vztahů s rodiči dětí	24
1.4.2 Komunikace s rodinami	25
1.4.3 Komunikační dovednosti učitele	25
1.4.4 Strategie pro podporu efektivní komunikace	26
1.4.5 Jak komunikovat všem rodičům dětí v MŠ význam a přínos inkluze	27
1.4.6 Čemu se vyhnout v komunikaci s dítětem (dospělým) s postižením	28
1.4.7 Vedení vstupního rozhovoru s rodiči dítěte s „odlišností“	29
1.4.8 Zásady efektivního rozhovoru s rodičem při řešení problémů	30
1.4.9 Jak zvládnout komunikaci s rozzlobeným rodičem	32
II. TEORETICKÁ ČÁST	34
2. Problémy v chování	34
2.1 Porucha pozornosti s hyperaktivitou (ADHD)	36
2.1.1 Porucha pozornosti	36
2.1.2 Hyperaktivita	37
2.1.3 Impulzivita	37
2.2 Opoziční vzdorovité chování	38
3. Pervazivní vývojové poruchy	40
3.1 Dětský autismus	40
3.2 Aspergerův syndrom	42
3.3 Rettův syndrom	43
3.4 Jiná dezintegrační porucha v dětství	44
3.5 Atypický autismus	44

4. Emoční poruchy	46
4.1 Emoční poruchy se začátkem specifickým pro dětství	46
4.1.1 Separační úzkostná porucha u dětí	46
4.1.2 Fobická úzkostná porucha v dětství	46
4.1.3 Sociální úzkostná porucha v dětství	47
4.1.4 Porucha sourozenecké rivality	47
4.2 Poruchy sociálního fungování se začátkem specifickým pro dětství a dospívání	47
4.2.1 Reaktivní porucha přichylnosti u dětí	47
4.2.2 Porucha desinhibovaných vztahů u dětí	47
4.3 Tiky	48
4.3.1 Přechodná tiková porucha	48
4.3.2 Kombinovaná tiková porucha vokální a mnohočetná motorická (Tourettův syndrom)	48
4.4 Jiné poruchy chování a emocí se začátkem obvykle v dětství a dospívání	48
4.4.1 Neorganická enuréza	48
4.4.2 Neorganická enkopréza	49
4.4.3 Poruchy příjmu potravy v kojeneckém a dětském věku	49
4.4.4 Pika kojenců a dětí	49
4.4.5 Stereotypní pohybové poruchy	49
5. Narušená komunikační schopnost	51
5.1 Narušený vývoj řeči	52
5.2 Poruchy artikulace	53
5.2.1 Dyslalie	54
5.2.2 Dysartrie	54
5.3 Poruchy plynulosti (fluence)	54
5.3.1 Kóktavost (balbuties)	55
5.3.2 Breptavost (tumultus sermonis)	55
5.4 Poruchy zvuku řeči	55
5.4.1 Rhinolalie (huhňavost)	55
5.4.2 Palatolalie	56
5.5 Neurotické poruchy řeči	56
5.5.1 Mutismus	56
6. Mentální retardace	58
6.1 Lehká mentální retardace	58
6.2 Středně těžká mentální retardace	59
6.3 Těžká mentální retardace	59
6.4 Hluboká mentální retardace	59
7. Tělesné postižení	61
7.1 Mozkové pohybové poruchy (obrný)	61
7.2 Rozštěp páteře (spina bifida)	62
7.3 Svalová dystrofie	63
7.4 Deformity páteře	63

8. Smyslová postižení	65
8.1 Zrakové postižení	65
8.1.1 Stupně zrakových vad	66
8.2 Sluchové postižení	68
8.2.1 Stupně sluchového postižení	68
9. Sociální znevýhodnění	70
10. Mimořádné nadání	73
10.1 Definice a vyhledávání	73
10.2 Diagnostika nadání	74
III. METODICKÁ ČÁST	79
11. Sociální dovednosti dítěte předškolního věku	79
11.1 Diagnostika	81
11.2 Aktivity pro rozvoj sociálních dovedností	85
11.2.1 Pro děti ve věku od 3 let	86
11.2.2 Pro děti ve věku od 4 let	87
11.2.3 Pro děti ve věku od 5 let	88
11.3 Příklad dobré praxe	92
11.4 Doporučené metodické zdroje a další materiály	92
12. Komunikativní dovednosti dítěte předškolního věku	93
12.1 Diagnostika	93
12.1.1 Zjišťování úrovně rozvoje řeči a komunikace	93
12.1.2 Zjišťování úrovně rozvoje dílčích funkcí podmiňujících úspěšné osvojování čtení a psaní	96
12.2 Aktivity pro rozvoj řeči a komunikace	106
12.3 Aktivity pro rozvoj zrakového a sluchového vnímání	112
12.3.1 Rozvoj zrakového vnímání	113
12.3.2 Rozvoj sluchového vnímání	114
12.4 Příklad dobré praxe	117
12.5 Doporučené metodické zdroje a další materiály	118
13. Kognitivní dovednosti dítěte předškolního věku	120
13.1 Diagnostika	123
13.2 Aktivity pro rozvoj kognitivních dovedností	128
13.2.1 Podpora motivace a řešení problémů	128
13.2.2 Rozvíjení konstruktivního myšlení	129
13.2.3 Podpora logického a matematického myšlení	129
13.2.4 Osvojování vědomostí a informací	132
13.2.5 Aktivity na rozvoj prostorového vnímání	132
13.3 Příklad dobré praxe	133
13.4 Doporučené metodické zdroje a další materiály	135

14. Emoční dovednosti dítěte předškolního věku	137
14.1 Diagnostika	140
14.2 Aktivity pro rozvoj emočních dovedností	144
14.2.1 Podpora vlastní identity a sebeúcty	144
14.2.2 Podpora nezávislosti u dětí	145
14.2.3 Strategie pro děti se speciálními sociálními potřebami	147
14.2.4 Jak dětem pomoci naučit se zvládat intenzivní emoce	148
14.2.5 Aktivity pro podporu seberegulace dítěte	149
14.3 Příklad dobré praxe	151
14.4 Doporučené metodické zdroje a další materiály	152
15. Motorické dovednosti dítěte předškolního věku	154
15.1 Diagnostika	156
15.2 Aktivity pro rozvoj motorických dovedností	160
15.2.1 Aktivity pro rozvoj hrubé motoriky	161
15.2.2 Aktivity pro rozvoj jemné motoriky	161
15.2.3 Hry rozvíjející dovednosti hrubé motoriky	162
15.2.4 Hry rozvíjející dovednosti jemné motoriky	163
15.3 Příklad dobré praxe	164
15.4 Doporučené metodické zdroje a další materiály	165
16. Smyslové vnímání dítěte předškolního věku	166
16.1 Diagnostika	168
16.2 Aktivity pro rozvoj smyslového vnímání	171
16.3 Příklad dobré praxe	174
16.4 Doporučené metodické zdroje a další materiály	175
17. Závěr	176
IV. LEGENDA	177
18. Slovníček pojmů	177
19. Literatura	179
20. Příloha	186
20.1 Oblasti vývoje dítěte – 3 roky	186
20.2 Oblasti vývoje dítěte – 4 roky	191
20.3 Oblasti vývoje dítěte – 5 let	197
20.4 Oblasti vývoje dítěte – 6 let	203

| O projektu WELCOME

WELCOME (WE Learn and COMMunicate Ensemble) je mezinárodní evropský projekt Erasmus+, spadající pod Klíčovou akci 2 (KA2). Projekt koordinuje Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o., a zahrnuje tři země: Českou republiku, Slovenskou republiku a Bulharsko. Projektovými partnery jsou Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, Výzkumný ústav detskej psychológie a patopsychológie v Bratislavě, Institut za psihichno zdrave i razvitie v Sofii a bratislavská agentura M7, poskytující služby v oblasti grafiky a programování. Ve všech účastnických zemích se na vývoji a testování výstupů podílely partnerské mateřské a základní školy: v České republice ZŠ a MŠ M. Alše v Miroticích, na Slovensku ZŠ a MŠ Zubrohlava a v Bulharsku ODZ 72 Prikazka bez kraj v Sofii.

Hlavním cílem projektu WELCOME je poskytnout všem dětem dobrý start díky kvalitnímu předškolnímu vzdělání. Rádi bychom pomohli učitelům mateřských škol při vedení a zvládnutí heterogenní skupiny, ve které jsou často zastoupeny děti se speciálními vzdělávacími potřebami: může se jednat například o děti sociálně znevýhodněné, děti se zdravotním postižením, nadprůměrným nadáním nebo děti, u kterých budou později diagnostikovány poruchy učení. Jsme přesvědčeni, že integrace těchto dětí je možná, pokud vůči nim pedagog uplatňuje individuální přístup a poskytne jim pomoc v souladu s jejich specifickými potřebami.

Prvním z projektových výstupů je *Metodika pro práci s dětmi s SVP v předškolním vzdělávání* určená pedagogům mateřských škol, kteří hledají nové postupy při vedení heterogenní třídy z hlediska speciálních vzdělávacích potřeb. Metodika přináší v přehledné a ucelené formě informace a náměty pro práci s dětmi s SVP a je rozdělena na teoretickou a metodickou část.

Druhým výstupem je aplikace *WELCOME IDEA (Interactive Digital Educational Assistant)* pro chytrá zařízení, například pro tablety, telefony, ale i interaktivní tabule a monitory. Aplikace funguje jako pomyslný asistent: Učitel díky pedagogickému screeningu v aplikaci vyhodnotí aktuální stav dítěte v jednotlivých oblastech rozvoje, aplikace sama pak na základě výsledků pedagogické diagnostiky doporučí vybrané aktivity. Soubor aktivit umožňuje nejen interaktivní práci dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, ale přináší i řadu dalších nápadů, jak pracovat s heterogenní skupinou dětí ve třídě a zároveň zapojit děti s SVP. Učitel v aplikaci zároveň najde teoretické zázemí problematiky dětí s SVP v MŠ díky elektronické formě *Metodiky*.

Posledním výstupem je příručka *Podpora práce s dětmi s SVP v předškolním vzdělávání (WELCOME workshopy)*, ucelený návod pro učitele, jak uspořádat a vést integrované bloky, pracovní skupiny, v jejichž rámci budou realizovány různé tematické celky s využitím aplikace. Při těchto pracovních skupinách budou zapojeny jak děti se speciálními vzdělávacími potřebami v rámci heterogenní skupiny v MŠ, tak učitelé, kteří s těmito dětmi ve svých třídách pracují.

Návod byl v praxi testován při pilotních workshopech v každé zemi tak, aby zcela splňoval požadavky pro vedení pracovních skupin zahrnujících děti bez speciálních potřeb, děti s SVP i učitele.

Všechny projektové výstupy, včetně aplikace, budou po ukončení projektu zdarma dostupné ke stažení z webových stránek projektu WELCOME (www.e-welcome.eu) a na webových stránkách Nakladatelství Dr. Josef Raabe (<http://www.raabe.cz/nase-projekty/welcome-projekt-erasmus/>).

Věříme, že se výstupy projektu WELCOME stanou pomocníky učitelů mateřských škol, umožní jim lépe pracovat s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami, jejichž rozvoj je ovlivněn znevýhodněním či postižením, a přispějí tak ke zkvalitnění předškolního vzdělávání ve všech zapojených zemích.

Nakladatelství Dr. Josef Raabe, s.r.o.
Kordinátor projektu WELCOME

| Vážená čtenářko, vážený čtenáři,

tuto publikaci vytvořil mezinárodní tým odborníků v rámci projektu WELCOME (WE Learn and COMmunicate Ensemble). Jejím účelem je poskytnout pedagogům působícím v mateřských školách informace o podpoře vzdělávání heterogenních třídních kolektivů.

Pojem heterogenní třída je v českém vzdělávacím prostředí spojován s věkovou rozmanitostí dětí, v evropském kontextu je vnímán širěji a zahrnuje mimo jiné rozdíly ve vzdělávacích potřebách, kulturní a jazykovou odlišnost apod. Právě z důvodu rozdílné interpretace pojmu heterogenní třída v tuzemském a mezinárodním kontextu v publikaci používáme termín speciální vzdělávací potřeby, který pro české prostředí srozumitelněji odráží její obsahovou náplň.

Publikace tedy pojednává o dětech se speciálními vzdělávacími potřebami a možnostech podpory jejich rozvoje v kontextu očekávaných výstupů Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání. Přináší také řadu informací o tom, jak téma rozmanitosti ve společnosti dětem předškolního věku prostředkovat a jak u nich podpořit respekt k odlišnostem jednotlivců i skupin.

Metodika pro práci s dětmi s SVP v předškolním vzdělávání je členěna na teoretickou a metodickou část. V teoretické části jsou představeny základní principy inkluzivní pedagogiky a možnosti jejich uplatnění v prostředí mateřské školy. Dále jsou zde představena specifika dětí s různými druhy speciálních vzdělávacích potřeb. V metodické části jsou představeny jednotlivé oblasti rozvoje dětí s příklady vhodných aktivit, které lze uplatnit v rámci vzdělávacího procesu v mateřské škole. Aktivity pro děti jsou diferencované podle věku, toto dělení je však spíše orientační, protože je vždy třeba vycházet z aktuální úrovně rozvoje konkrétních dětí. K orientačnímu zhodnocení aktuální míry rozvoje jsou v metodice k dispozici posuzovací schémata, která jsou zpracována pro každou oblast rozvoje a popisují očekávané schopnosti a dovednosti odpovídající věku dítěte. Pedagogové v mateřské škole je mohou použít k orientačnímu posouzení míry rozvoje komunikačních, motorických, kognitivních a dalších schopností a dovedností dětí se speciálními vzdělávacími potřebami i bez nich. Na základě zjištěných výsledků mohou volit a realizovat aktivity uvedené v metodice nebo v doporučených inspiračních zdrojích. V metodice nechybějí ani příklady dobré praxe aplikace doporučených aktivit v mateřské škole.

Metodika je provázána s dalším výstupem projektu WELCOME, kterým je **aplikace WELCOME IDEA pro chytrá zařízení** (tablety, telefony, ale i interaktivní tabule či monitory) a příručkou **Podpora práce s dětmi s SVP v předškolním vzdělávání**, ve které učitelé najdou metodologický úvod vysvětlující princip individualizovaného vzdělávání uplatňujícího v praxi interaktivní aplikaci, praktické scénáře a doporučení ohledně organizace práce s heterogenní skupinou dětí a s cílenou diferenciací a podporou dětí s SVP.

Věříme, že tato metodika a na ni navazující projektové výstupy – aplikace WELCOME IDEA a příručka – budou užitečnými pomocníky v podpoře rozvoje inkluzivního vzdělávání v českých, slovenských a bulharských mateřských školách.

Kolektiv autorů projektu WELCOME